బడిశాల - డా.మూలా రవికుమార్

విజినారం జిల్లాలో ఉన్న వేల పల్లెటూర్లలో చింతలవలస పేరుతో పదికిపైగా ఊర్లున్నా ఈ చింతవలస మాత్రం బహుశా అన్నిటికన్నా చిన్నది. ఈ ఊరికి ఎటువైపు పది కిలోమీటర్లు వెళ్ళినా ఈ ఊరిపేరు తెలీదు. అదేంటో, ఈ ఊరికి నాలుగు దిక్కులా ఉన్న ఊళ్ళు ఇంత అనామక ఊళ్ళు. నూటపదిగడపలున్న ఆ ఊరు అరవయ్యోదశకంలో మైనరు పంచాయితీ స్థాయి పొందినా, ఈ సంఘటన జరిగేనాటికి అనగా ఇరవయ్యేళ్ళకు పైగా ఒకాయనే సర్పంచ్. ఆ ఊళ్లో వాళ్ళు తారోడ్డు గానీ, రైలు పట్టాలు చూడాలంటే, పదికిలోమీటర్ల దూరంలో విశాఖపట్నం నుంచి ఒరిస్సా మీదుగా రాయపూర్ వెళ్ళే జాతీయరహదారి, దానికి సమాంతరంగా ఉన్న రైలు మార్గాలే. బస్సూ, రైలు చూడాలన్నా డిటో. ఎలక్షన్లప్పుడు మాత్రం జీపులు కనబడుతూ ఉంటాయి వాళ్ళకి.

హైవే నుంచి బయలుదేరి ఆ ఊళ్ళోకి ప్రవేశిస్తే మొదట్లోనే ఎండోడు (ఎండిపోయిన దేహం గలవాడు) అనబడే వీర్రాజు ఇల్లు కమ్ దుకాణం ఉంటుంది. డిమాండు ననుసరించి ఇడ్లీలో, కుడుములో టీలూ చేసి అమ్మడం, వ్యవసాయపనులు ముమ్మరంగా జరిగే రోజుల్లో జంతికలూ చేగోడీలూ, ఊరిపిండి వడియాలు జంగిట్లో పెట్టుకుని పొలాల వెంబడి తిరుగుతూ అమ్మటం. లేనప్పుడు వీటినే ఇంటిదగ్గరనుంచి అమ్ముకోవటం అతడి దినచర్యా, నెలచర్యా, సంవత్సరచర్యా, ఇంకా చెప్పాలంటే దశాబ్దాలచర్య.

ఎండోడి ఇంటినుంచి మొదలయ్యే ఊరు, ఒకే వీధిగా పావుమైలు దూరంలో అంతమౌతుంది. అంతమయ్యేచోట ఆ ఊరివాళ్ళు బడిశాల అని పిలుచుకునే ఆ ఊరి పాఠశాల, పాతికమంది కూర్చోగలిగే తాటాకుపాక ఉంటుంది. బడిశాల్లో ఒకమూల గుంజకి ఆనుకుని ఒక రోలు బోర్లించింటుంది. అదే మాస్టారి కుర్చీ. దాని మీద కూర్చుని గుంజకి చేరబడి పాఠాలు చెబుతారాయన. విశ్రాంతి సమయంలో రోలు దిశమార్చి, కాళ్ళు పంచకి ఆనించి గుంజకి చేరబడి కునుకు తీస్తారు. చుట్టుప్రకల ఇళ్ళల్లో మొగాళ్ళెవరైనా ఉంటే ఆయన విశ్రాంతి కోసం ఒక నులక మంచం తెచ్చి వేస్తారు. స్కూలు లేని టైంలోనూ, సెలవురోజుల్లోనూ చుట్టుపక్కల ఇళ్ళ ఆడవాళ్ళు మాస్టారి కుర్చీ రోట్లో పసుపు, బియ్యం, వగైరాలు వాళ్ళ రోకళ్ళు తెచ్చుకుని దంపుకుంటూ ఉంటారు. ఇలా దంపుకునే దినసుల్లో మిరపకాయలు ఉండకూడదన్నది మాస్టారుకి, ఆడవాళ్ళకీ మధ్య ఉన్న అలిఖిత ఒప్పందం. అయితే చుట్టపుచూపుగా వచ్చే ఆడవాళ్ళో, ఆ ఊరి కొత్తకోడళ్ళో, తెలియక ఈ ఒప్పందాన్ని ఉల్లంఘించటం, తత్ఫలితంగా మాస్టారుకి కారంవల్ల కొంత ఒప్పంద ఉల్లంఘనవల్ల ఇంకొంత వళ్ళు మండి వాళ్ళని కేకలెయ్యటంలాంటివి జరుగుతూ ఉంటాయి.

ఆ స్కూల్లో చదివే పిల్లలు ఒకటి నుంచీ ఐదు తరగతుల వరకూ కలిపి ఇరవైమంది. ఉంటారు. స్కూలు రిజిస్టరు ప్రకారం యాభైమంది ఉంటారు. జెండాల పండుగ అనగా ఆగస్టు పదిహేనునాడు బిళ్ళలు పంచినప్పుడు మాత్రం వందమంది వరకూ ఉంటారు. రోజూ వచ్చే పిల్లల్లో ఎవరు ఏ క్లాసో వాళ్ళకే తెలీదు. మాష్టరునడిగితే రిజిష్టరు చూసి చెప్పగలరు.

ఇంటిదగ్గర అల్లర చెయ్యటానికి పనికొచ్చీ, చెప్పినపని చెయ్యటానికి పనికిరాని వయస్సురాగానే పిల్లల్ని ఆ స్కూల్లో జాయిన్ చేస్తారు. రెండుమూడేళ్ళ చదువు పూర్తవగానే గొర్రెపిల్లని మేపే వయసుకొచ్చేస్తారా పిల్లలు. అప్పటినుంచీ వాళ్ళని స్కూలికి పంపమని మాష్టారూ, గొర్రెపిల్లని మేపించుకొంటామని పెద్దవాళ్ళూ వాదించుకుంటూ ఉంటారు. వాదన కొనసాగుతూ ఉండగానే మధ్యలో దసరా సెలవులో సంక్రాంతి సెలవులో వస్తే వాడు గొర్రెపిల్లతో సెటిల్ అయిపోతాడు. వేసవి సెలవులొస్తే ఇంక చూడక్కర్లేదు. మాష్టారి బలవంతం మీద ఏ మోతుబరి రైతైనా తన కొడుకుని ఐదోతరగతివరకూ చదివించేవాడు. ఆ ఊరిపిల్లల్ని ఆరోక్లాసులో చేర్పించటం బ్రహ్మతరంకూడా కాదు. ఎందుకంటే అప్పటికి ఆ పిల్లడికి ఆవుల్ని కాసే వయసొచ్చేస్తుంది. అదీకాక ఆ ఊళ్ళో ఉన్నది ఐదు తరగతులేగనక మాష్టారి బలవంతంలేదు. పైగా పక్కూరి స్కూలో ఆరోక్లాసులో జాయిన్ చెయ్యాలంటే, పలకా పుల్లలు చాలవు. పుస్తకాలూ, పెన్నూ కావాలి. దానితోపాటే పొరుగూరికి షర్టులేకుండా నిక్కరుతో పంపలేరు.

ఈ ఊరిమాష్టారి రొటీన్ పరిశీలిస్తే, నాలుగు కిలోమీటర్లదూరంలో ఉన్న వేరే ఊరినుంచి సైకిల్ మీద వస్తారు. ఉదయాన్నే వస్తూ, మధ్యాహ్నానికి కేరేజి తెచ్చుకుంటారు. తను స్కూలికి చేరేటప్పటికే, ఆవరణలో ఆడుకుంటున్న ఒకణ్ణి కేకేసి, మిగిలిన వాళ్ళని పిలుచుకురమ్మంటారు. వాడు మరో అరగంటలో మిగిలిన వాళ్ళని వెతికి, వాళ్ళతో పాటు వస్తాడు. ఎవరెవరెందుకు లేటయ్యారో వివరణ అడుగుతారు మేష్టారు.

"మేష్టాండీ మాయమ్మ ఊరికెళ్ళింది. "

"మాయమ్మ పొలంకాడికి సల్లందొట్టుకురమ్మంది "

ఇలాంటి సమాధానాలతో మరికొంచెంసేపయేసరికి బాసీ గేస్ అంటారు మేష్టారు. అది ఇంటర్వెల్ సంకేతం. ఆ సంకేతం అందుకున్న బాసి తన ఇంటికీ, మిగిలిన పిల్లలు ఆడుకోవటానికీ పరిగెడతారు.

బాస అని మిగిలిన పిల్లలచేతా బాసీ అని మేష్టారిచేతా పిలువబడే భాస్కరరాజు, ఎండోడి కొడుకు. ఇంటర్వెల్లో తన ఇంటికి వెళ్ళి మాష్టారికి టీ తీసుకురావాలి. పావలా విలువచేసే టీకి మేష్టారి దగ్గర ఇరవైపైసలే తీసుకుంటాడు వీర్రాజు. ఐదుపైసలు రాయితీ ఫ్రీ డెలవరీ వల్ల వీర్రాజుకి ఉన్న ముఖ్యమైన లాభం: తన కొడుకు బడికి రోజూ వెళుతున్న విషయం ఖచ్చితంగా తెలిసిపోతుంది. తన కొడుకు పెద్దయ్యేదాకా ఊరిపిండి వడియాలూ, జంతికిలూ స్థాయిదాటి, చుట్టుప్రక్కల పదూళ్ళపంట కొనగలిగీ, ధాన్యాన్ని నేరుగా రైసు మిల్లులకీ, వేరుసెనగపంట, నూనె మిల్లులకీ అమ్మగలిగే స్థాయి చేరాలన్నది వీర్రాజు కోరిక. అందుకు సరిపడా చదువుకావాలంటే, రైతువారీ పిల్లలకంటే తనకొడుకు ఎక్కువ శ్రద్ధగా చదవాలని అతడికి తెలుసు. కానీ తన వ్యాపారం వదిలేసి, కొడుకు క్రమశిక్షణమీద నిఘా పెట్టలేడు. మేష్టారి ఇంటర్వెల్ టీ వీర్రాజుని ఆదుకున్నది ఇక్కడే

ఇంటర్వెల్ కాగానే మాష్టారు, బాగా చిన్నపిల్లలిని అ ఆలూ, వాళ్ళ మీద వాళ్ళని కాఖ్ఖాలూ, గుణింతాలూ, ఎక్కాలూ వగైరాలు రాయమంటారు. రాసినవాళ్ళ పలకలు చూసి, చిన్న చిన్న తప్పులైతే తిట్లూ, పెద్దవైతే తొడపాశాలూ పెడతారు. పిల్లల ఏడుపూ, గోలా, మాష్టారి తిట్లూ కలిపి ఊరి మధ్యవరకూ వినిపిస్తూ సందడిగా ఉంటుంది. అటుగా వెళుతున్న పెద్దలెవరైనా ఏడుస్తున్న తమ పిల్లల్ని చూసి, "అలగ బయ్యం చెప్పండి మా నంజికొడుక్కి" అని మెచ్చుకునేవారు కొందరైతే, నోట్లోంచి చుట్ట తియ్యకుండానే, "అంక గక్కిగా కొక్కగంగి మెక్కే రంగీ, పెంట్రిల్లిపోతడు గుంటడు" (అనగా "అంత గట్టిగా కొట్టొద్దు మేష్టారూ, జడుసుకుంటాడు" అని). ఈ దెబ్బలసాకుతో గుంటణ్ణి స్కూలు మానిపించిన సందర్భాలూ ఉన్నాయి.

భోజనానికెళ్ళిన పిల్లలు మరి మధ్యాహ్నం రారు. మేష్టారు కేరేజి తిని సాయంత్రం వరకూ రెస్ట్ తీసుకుని ఇంటికి వెళుతూ ఊళ్ళో తనకున్న పలుకుబడి, ఆరోజు అదృష్టం బట్టీ, కూరగాయాలూ వగైరాలు, ఉచితంగానో రాయితీ ధరకో కొనుక్కుని తన ఊరికెళతారు.

అలాంటి ఊళ్ళో ఒకరోజు మధ్యాహ్నం మూడుగంటల ప్రాంతంలో వీర్రాజు ఇంటి దగ్గర రోడ్డు మీద ఒక జీపు ఆగి అందులోంచి ఒకావిడ వయసు ముప్పై ఐదు అనుకోవచ్చు, దిగింది. దిగుతూనే స్కూలెక్కడ అని ఒక ముసలాయన్ని అడగటం, అతడి సమాధానం విని డ్రైవరుకేదో చెప్పి ఆవిడ ఒక్కర్తీ స్కూలువైపు నడవటం మొదలెట్టింది, రెండు చెవులూ పరిసరాలకొదిలేసి.

జీపు ఊరిమలుపుకి ముందు ఆగటం వల్ల ఆవిడ నడుచుకుంటూ వచ్చిందనుకున్నారు ఊళ్ళో ఆవిణ్ణి చూసినవాళ్ళు. ఆవిడక్కావలసిందీ అదే

"ఒవ్వులాలు?"

"క్రలా ఇండీసంలు పొడవడానిగ్గ్రలా"

"ఓరి పోకిరీవోడా, ఇండీసంలు పొడవాలంతే ఒక నరుసులమ్మ ఇద్దరు మొగోల్లూ వొత్తార్రా. ఆవిడ కాడ మందులపెట్టి నేదురా."

"బడిశాల సూడ్డానికి ఇనసెప్రెటుగావాల"

"ఒక్క ఆడమనిషి ఎలాగొచ్చేసినాదో"

ఇలా ఆవిడెవరో ఎందుకొచ్చిందో మాట్లాడుకుంటున్నారు ఆవిడని చూసినవాళ్ళు.

రోడ్డు పక్క నూతిదగ్గర ఆడవాళ్ళు అంతకు ఐదార్రోజుల క్రితం వార్తని చర్చించుకుంటున్నారు

"ఇందిరమ్మని సంపినారట. రేడియ్యాల పొద్దాల్ల సెప్పుతన్రు"

"సంపీసింది పోలీసులే గవలా"

"పంజాబోల్లంట.."

"ఆడదాన్ని సంపినోడాడేమ్మొగోడు? "

ఒకావిడి ఇందిరాగాంధీని హత్య చేసినవాణ్ణి తిట్లంకించుకుంది. "ఆడి జిమ్మడిపోను, ఆడి రోజుల్జెయ్యి, ఆడి బుగ్గెత్తిపొయ్యి, ఆడి పెల్లాంతాడు తెంప, దని బిట్టుకడగ... " కొత్తవ్యక్తిని చూడగనే మాటలూ తిట్లూ ఆగుతున్నాయి.

ఆవిడ స్కూలుకెళ్ళేసరికి మాష్టారు విశ్రాంతి భంగిమలో పంచకి కాళ్ళు ఆనించి ఇంటినుంచి తెచ్చుకున్న ఏదో పుస్తకం చదువుతూ ఉన్నారు. ఈవిణ్ణి ఒకసారి చూసి, ఆవలించుకుంటూ మళ్ళీ పుస్తకంలో మునిగిపోయారు.

"ఈ స్కూల్లో మీరే మాష్టారా?"

"అవునండి.."

"పిల్లలు..?"

"ఉదయంపూటే వస్తారు. "

"మీ కుర్చీ..? "

"ఈ ఊరి సర్పంచ్ ఇంట్లో ఉంటుంది. రోజూ ఇక్కడికి తెచ్చి తిరిగిపెట్టడం ఎందుకని ఈ రోలు ఏర్పాటు చేసుకున్నాను. "

"పిల్లల్లేనప్పుడు మధ్యాహ్నం మీరు ఇంటికెళ్ళిపోవచ్చుకదా.. "

"మా నాన్నగారూరుకోరండీ.."

"ఎందుకు?"

"ఉజ్జోగానికి ప్రమాదం అని ఆయన భయం"

"ఇనస్పెక్టర్లెవరూ రారా?"

"ఆరుమైళ్ళు నడిస్తే గానీ ఈ ఊరు రాలేరు. అయినా ఇలాంటి స్కూళ్ళ గురించి అందరికీ తెలుసండీ."

"తాలూకా ఆఫీసునుంచి ఎవరూ రారా?"

"మేం మీటింగ్‌కి వెళ్ళినప్పుడు మా రిజిష్టర్లు తీసికెళితే ఇక్కడికి విజిట్‌కి వచ్చినట్టు రాసి సంతకం పెడతారు."

"పిల్లల అటెండెన్స్ రిజిష్టర్"

"అదికూడా ప్రెసిడెంట్ ఇంట్లోనే ఉంటుందండీ. నెలకొకసారి తీసి నింపి దాచేస్తాం. ఇక్కడ దానికి సేఫ్టీ లేదు. "

"బ్లేక్ బోర్డు..?"

"పక్క ఊరి హైస్కూల్లో ఒక క్లాసుకి బోర్డు తక్కువైతే బీడీవో గారు అక్కడికి పంపించమన్నారు."

"మరి ఇలాంటి ఊళ్ళో స్కూలు అవసరమా..?"

"లేదుగాని.. డియ్యీవో ఆఫీసులోనూ కలక్టరాఫీసులోనూ ఉండేవాళ్ళు ఎప్పుడు చూడాలి?"

"మీరుకాక ఈ ఊరికి ఎవరైనా గవర్నమెంటుజ్జోగస్తులొస్తారా?"

"మలేరియా డిపార్ట్‌మెంట్ వాళ్ళూ, పిల్లల టీకాలవాళ్ళూ వస్తూ ఉంటారు. ఇంతకీ మీరు? "

ఈ సంభాషణంతా, ఆవిడ నుంచొనీ, మాష్టరు, పుస్తకం చదువుతూనే జరిగింది.

"నా పేరు జలజాక్షి. నేను ఈ స్కూలు చూడ్డానికే వచ్చాను. "

వెంటనే మేష్టారు లేచినిలబడి, "మీరు కూడా టీచరా, లేదా ఏదైనా సర్వే కోసం వచ్చారా?"

"నేను ఈ జిల్లాకి కొత్తగా వచ్చిన జాయింట్ కలెక్టర్నండి."

ఆవిడ ఎంత నెమ్మదిగా, వినయంగా చెప్పినా, మాష్టారి చెవుల్లో డైనమేట్లులా పేలాయి. నోట మాటరాక వణుకుతూ నిలబడ్డారు. అప్రయత్నంగానే గుంజమీద చెయ్యి పడింది, పడిపోకుండా.

అంతలో ఒక జీపు స్కూలుముందు ఆగటమూ, అందులోంచి, దాదాపుగా గెంతి, పరుగులాంటి నడకతో వస్తున్న ఇద్దరి మొహాలూ, ఎప్పుడో చూసినట్టనిపించాయి మాష్టారికి.

వాళ్ళు స్కూల్లోకి వచ్చి "నమస్తే మేడం..!" అన్న తరువాత గానీ మేష్టారు వాళ్ళిద్దరినీ, బ్లాక్ డెవలెప్‌మెంట్ ఆఫీసర్ (బీడీఓ) డిస్ట్రిక్ ఎడ్యుకేషన్ ఆఫీసర్ (డియ్యీఓ)గా గుర్తించగలిగారు. ఎప్పుడూ పులుల్లా ఉండే వీళ్ళిద్దర్నీ మొదటిసారిగా మార్జాలవతారంలో చూస్తున్న విషయం స్ఫురించలేదాయనకి. తను స్వయంగా పులీ పిల్లుల మధ్య ఉన్న ఎలకనన్న విషయం మాత్రం అర్ధమయింది, నెమ్మదిగా.

"మీ ప్రోగ్రాం గురించి తెలియగానే బయలుదేరాం". డియ్యీవో అన్నాడు, సంజాయిషీగా.

"మిమ్మల్ని ఈ ఊరు రమ్మనాలన్న ఉద్దేశ్యం ఉంటే ముందే మిమ్మల్ని పిలిచేదాన్ని. "

"పక్కా బిల్డింగ్స్ లేని ఇలాంటి స్కూళ్ళ రికార్డ్స్ సర్పంచ్ గారింట్లో ఉంటాయి. వెళ్ళి తీసుకొస్తాను. " బీడీవో అన్నాడు.

"అవసరంలేదండీ. మాష్టారన్నీ చెప్పారు. మాష్టారు తన డ్యూటీ చక్కగా చేస్తున్నారు. "

"మీరు కూడా ఎలాగో వచ్చారు కాబట్టి, మనం తిరిగివెళ్ళే దారిలో ఏదైనా హైస్కూలు చూసి వెళదాం."

తాము రాకముందూ, ఈవిడ మాష్టారిని ఏమేమి అడిగిందో, ఆయనేం చెప్పాడో, తెలుసుకునే అవకాశం తమకింకలేదని అర్ధం అయింది వాళ్ళకి. ముగ్గురూ డియ్యీవో జీపెక్కేసారు, ఊరి చివరికి రాగానే ఆవిడొచ్చిన జీపు వాళ్ళని ఫాలో అయ్యింది.

మాష్టారు వారం రోజులు జ్వరం పెట్టుకున్నారు. కానీ జ్వరంతోనే స్కూలికి వచ్చేవారు.

వారం తర్వాత, మాష్టారు తనకందిన సీల్డ్ కవర్ని వణుకుతున్న చేతులతో విప్పి చూసారు.

గజపతి నగరం తాలూకా చింతలవలస స్కూల్లో జాయింట్ కలెక్టరు గారి ఆకస్మిక తనిఖీ సందర్భంగా --- అని ఆదేశించడమైనది.

తదుపరి కార్యక్రమాలన్నీ ఒక వారంలో ఆదేశానుసారం జరిగాయి.

రెండు మైళ్ళవతల ఊళ్ళో ఉన్న పుట్టింటికి వెళ్ళి అప్పుడే ఊళ్ళోకి వస్తున్న కొత్తకోడలు అచ్చెమ్మ ఊరిమలుపు దగ్గర ఆగి కనబడ్డ ఎండోణ్ణి అడిగింది. "బాస కేరేజొట్టుకొనెక్కడికెలతన్నాడు? " అని.

"ఇప్పలొలస బడికి! "

"మనూర్ల బడిశాల? "

"మేట్టారుకి గైపీనారం అవతల ఊరు టాంసరయిపోంది. "

"కొత్తమేట్టరు రానేదేటి? "

"వచ్చే సమచ్చరం దాక మనూరి బడిశాల మూసీసినారట. కలెక్టెరు కాయితం పంపారు. మీవోళ్ళు గుంట్లకి గెరిపిల్లలు కొనీసినారు. నాను బాసకి సిలవరి (అల్యూమినియం) కేరేజి, పుత్తకాలూ కొని, ఇప్పలవలస బళ్ళో ఏసేను. రోజుకొగ్గంట నడుత్తాళ్ళే"

"అలాగైతే, ఈ సుట్టు (ఈసారి) మిరగాయలు దంచడానికి బడిశాలకెళ్ళిపోవచ్చు. ఇంటికాడైతే గొ్రటూ (ఘాటు). "

ఆనందంగా చెప్పిందా కొత్తకోడలు..!!

స్వస్థలం: అమరాయవలస గ్రామం, విజయనగరం జిల్లా.

ప్రస్తుత నివాసం: రాజస్తాన్‌లో భరత్ పూర్

చదువు: పశు వైద్యంలో స్నాతకోత్తర పట్టా (Post-Graduation in Veterinary Sciences)

రచయితగా: పదికి మించని ప్రచురిత కథలు

ప్రోత్సహించిన పెద్దలు: వసుంధర, రచన శాయి, కవన శర్మ, ఎలక్ట్రాన్, శ్రీరమణ గార్లు.